Posudek diplomové práce Bc. Lucie Šťastné
Opozice „člověk – zvíře“ v jazyce. Příspěvek k českému jazykovému obrazu světa

Tématem „homo – animal“ v jazyce (resp. konceptualizací a kategorizací zvířat v naivním obrazu světa) se diplomantka zabývá dlouhodobě, systematicky a v širokém kontextu kognitivně-kulturní lingvistiky. Kromě odborné literatury z polského okruhu (srov. zejm. monotematický soubor studií v jednom z „bílých sborníků“ wroclavských, několika studií A. Wierzbické a E. Roschové a – s ohledem na uplatněnou metodologii – monografie o polském obrazu květin od D. Piekarczyk) se může opřít o bohaté zkušenosti z práce v kognitivněetnolingvistických seminářích, o podobně orientované kvalifikační práce svých kolegů a v neposlední řadě o vlastní, pečlivě zpracovanou bakalářskou práci věnovanou jazykovému obrazu ptáků v češtině. Od bakalářských dob však diplomantka urazila – co do badatelské samostatnosti, teoreticko-metodologické kompetence i způsobu zacházení s materiálem – velký kus cesty, jak dokládá předložená diplomová práce. Na rozdíl od výše zmíněných kvalifikačních prací svých předchůdců si (z vlastní iniciativy) vymezila práci jinak, nikoli primárně s důrazem na interpretaci konkrétního jazykového materiálu k dílčímu výseku skutečnosti, ale s cílem porozumět komplexněji a ve vazbě na české jazykově-kulturní prostředí jednomu z nejdůležitějších aspektů jazyka jako obrazu světa – jeho antropocentrismu – a způsobu, jak se projevuje v konceptualizaci světa zvířat (ovšemže v těsné vazbě na svět lidský). Zároveň se při tom musela seznámit s problematikou kategorizace v kognitivnělingvistické perspektivě, *eo ipso* se zřetelem k hledání (resp. stanovování) prototypu, a promyslet s ohledem na český materiál (který rozhodně nezůstal v pozadí) vlastní metodologický postup.

Cíl práce formulovaný v zadání se diplomantce podařilo beze zbytku naplnit a soudím, že v mnoha ohledech i překročit. Nebudu zde popisovat strukturaci práce, sled kapitol apod., omezím se zejména na to, co by mohlo mít význam do budoucna, protože předpokládám, že se autorka chce tématu věnovat i nadále. (Navíc diplomantka dlouhodobě a pravidelně svou práci konzultovala, takže je většina mých náhledů, podnětů či pochybností buď vzata v úvahu, nebo aspoň zvážena.)

Práce je velmi obsažná a v mnoha odkazech, poznámkách či subkapitolkách implicitně předestírá další potenciální výzkumná témata – srov. např. subkapitolu *Symbolika zvířat* (s. 39 ad.), která je zároveň stručným uvedením do problematiky postavení zvířat v magickém obrazu světa (s odkazy k relevantní literatuře). Oceňuji zde jak autorčin rozhled a vědomí širokého kontextu (nejen lingvistického), ale zároveň i to, že se množstvím a lákavostí potenciálních subtémat či aspektů nedala unést a pevně a neomylně se držela základní linie. Široký rozhled a zároveň rozumné zvážení proporcí je třeba zmínit i v souvislosti s jedním z centrálních témat práce, jímž je konfrontace teoretického a naivního obrazu zvířat; zde bylo třeba posoudit a interpretovat nejen bohatý jazykový materiál z okruhu běžné slovní zásoby věnované zvířatům, ale vzít v úvahu i zoologickou terminologii a porozumět logice kategorizačních mechanismů v tomto okruhu.

Již jsem mluvila o samostatném uchopení tématu; týká se to zejména uplatnění metodologie použité v knize D. Piekarczykové, jíž je interpretace sémantické struktury pojmu na základě tzv. domén (ne nepodobných profilům): minuciózní práce s jazykovým materiálem tak ústí v syntetizující tvar, přehledný text podobný tzv. kognitivní definici významu. Takto je

uchopen nadřazený pojem ZVÍŘE a poté dva pojmy ze základní kategorizační roviny, které prototypu zvířete odpovídají (podle diplomantčiny studie) nejlépe: KRÁVA a PES. Ocenit je při tom také potřeba, že kromě rozboru a interpretace příslušné slovní zásoby a frazeologie diplomantka provedla i vlastní empirický výzkum zjišťující povědomí o prototypu zvířete u současných Čechů. Právě k dotazníku směřuje má otázka: nepochybuji o prototypovosti dvou pojmů zvolených k dalšímu výkladu, jen by mě zajímalo, zda by k jejich výběru, resp. k volbě otázek k němu směřujících diplomantka s dnešní zkušeností přistupovala v něčem jinak, zda by příp. zvolila ke zpracování ještě třetí exemplář (zdá se mi, že by si to zasloužil např. kůň) – a také vlastně šíře: kdyby její práce ještě pokračovala, v jakém duchu by se toto pokračování neslo. Ráda bych ostatně takového pokračování, např. jako „zvířecí" doktorský projekt, diplomantce doporučila, stejně jako publikaci některých součástí práce v podobě odborné časopisecké studie. Rozvoji oboru by to bylo jistě ku prospěchu.

Mám pro diplomantku slova uznání ve všech aspektech, které se u diplomové práce posuzují: uvážlivé, samostatné a tvůrčí je zacházení s odbornou literaturou i s jazykovým materiálem, analýza je provedena pečlivě, nechybí však nadhled a rozumná syntéza, splněn je požadavek logické strukturace a jednoznačně vedoucí linie výkladu (navíc s četnými poznámkami, prokazujícími orientovanost v problematice i široký rozhled ve zkoumaném okruhu). Výklad je náležitě explicitní, k přednostem práce patří i kvalita jazykově-stylového uchopení a techniky filologické práce (jde opravdu o dobře zvládnutý odborný text), ruku v ruce s pečlivým typografickým zpracováním, uvedením příloh apod.

Z výše uvedeného textu již vyplývá závěr posudku – že totiž diplomovou práci Bc. Lucie Šťastné s radostí doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení stupněm „výborně".

Doc. PhDr. Irena Vaňková, CSc., Ph.D.
ÚJKN, Filozofická fakulta UK v Praze